

кисті та стопи. – К.: Стилас, 2007. – 264 с.

6. Hamdi M, Zrig M, Bellesoued et all. Stress fracture location in military personnel // Tunis Med. – 2007. - Vol. 85, № 2. – P. 137 – 142.

7. Milgrom C., Stein M., Giladi M. Stress fractures in military recruits // J/ bone Jt Surg. – 1995. – Vol.87-B, № 5. – P. 732 – 735.

8. Pester S., Smith P.S. Stress fracture in lower extremities of soldiers in basic training // Orthop. Rev.

– 1992. – № 21. – P.297 – 303.

9. Rowdon G.A., Richardson J.K., Hoffmann P. Chronic anterior compartment syndrome and deep peroneal nerve function // Clin. J. Sport. Med. – 2001. Vol.11. – P. 229 – 233.

10. Tzortziou V., Mafulli N., Padhiar N. diagnosis of chronic exertional compartment syndrome (CECS) in United Kingdom // Clin. J. Sport. Med. – 2006. – Vol.16. – P. 209 – 213.

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Заруцький Я.Л.

УДК616.727.43-018.36-071:616-089.92

ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЙ ВИБОРУ МЕТОДУ ЛІКУВАННЯ ГАНГЛІОНУ КИСТЬОВОГО СУГЛОБУ

С.С. Страфун, доктор медичних наук, професор, заступник директора ІТО АМН України з наукової роботи, керівник клініки мікрохірургії та реконструктивної хірургії верхньої кінцівки
В.Г. Лєсков, кандидат медичних наук, старший науковий співробітник клініки мікрохірургії та реконструктивної хірургії верхньої кінцівки ІТО АМН України

С.А. Цівина, полковник медичної служби, начальник травматологічного відділення Головного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ» Міністерства оборони України

В.Г. Шипунов, майор медичної служби, ординатор травматологічного відділення Головного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ» Міністерства оборони України

Резюме. Частота розвитку рецидиву гангліону кистьового суглобу досягає 80% випадків, що на наш погляд пов'язано з відсутністю диференційованого підходу до вибору методу лікування. Розроблений та впроваджений в практику анатомо-функційний алгоритм діагностики та лікування гангліона кистьового суглобу, який враховує особливості розвитку захворювання, результати клінічних і сучасних інструментальних методів обстеження, що дозволить покращити якість лікування пацієнтів з цим захворюванням.

Ключові слова: гангліон кистьового суглобу, анатомо-функційний алгоритм.

Вступ. Відсутність єдиних поглядів на етіологію, патогенез, методи лікування гангліону кистьового суглобу створює для ортопедів-травматологів значні труднощі при лікуванні пацієнтів з цим захворюванням. За даними літератури біля 30% операцій з приводу пухлиноподібних утворень кисті виконуються з приводу гангліону кистьового суглобу. [2, 4].

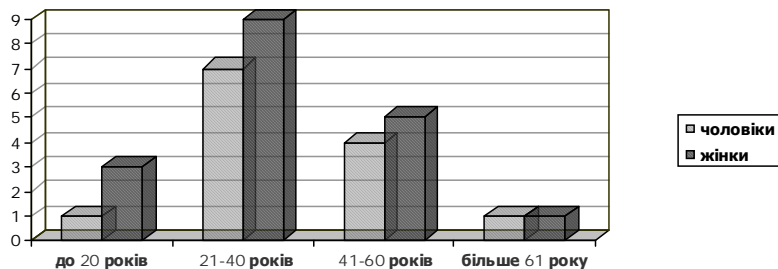
Звертає на себе увагу кількість рецидивів захворювання, що коливається від 50-80% при консервативному та 8-20% при оперативному методах лікування. [4].

Враховуючи те, що в 80% випадків пацієнтами є люди молодого, працездатного віку, суттєва кількість рецидивів захворювання робить питання пошуку оптимального методу лікування гангліону кистьового суглобу актуальним в соціальному та науковому аспектах. [5, 6]. Саме відсутність диференційованого підходу до вибору методу лікування обумовлює велику кількість незадовільних результатів.

Таким чином, створення алгоритму діагностики та лікування дозволить оптимізувати та покращити якість лікування хворих з гангліоном кистьового суглобу.

Матеріали та методи дослідження. На базі травматологічного відділення ГВМКЦ «ГВКГ» та ДУ «Інститут травматології та ортопедії АМН України» знаходився на обстеженні та лікуванні 31

хворий з гангліоном кистьового суглобу (20 жінок, 11 чоловіків) у віці від 18 до 65 років, середній вік 36 років. Кількість пацієнтів працездатного віку (від 21 до 60 років) склала 25 (81%) хворих (рис.1).

Рис. 1. Розподіл хворих за статтю та віком

При обстеженні хворих ми користувались загальноклінічними, ультразвуковими, Rg – логічними методами дослідження.

Серед скарг, які виказували хворі з гангліоном кистьового суглобу основною визначена така, як наявність пухлиноподібного утворення в проекції кистьового суглобу, що мала місце в 100% випадків.

Об’єктивне обстеження хворих розпочиналось з огляду кистьового суглобу та порівняння з симетричною ділянкою контрлатерального суглобу, що дозволяло відмітити різницю в конфігурації м’яких тканин та визначити локалізацію та межі гангліону (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл хворих за типом розвитку та локалізацією гангліону

Локалізація / Розвиток	Тильна поверхня	Ділянка «анатомічної табакерки»	Долонно-променева ділянка	Долонно-ліктьова ділянка	Всього
первинний	14	3	7	2	26
рецидивний	2	1	1	1	5
Всього	16	4	8	3	31

При обстеженні особлива увага приділялась дослідженню об’єму та характеру рухів в кистьовому суглобі з оцінкою ступеня човноподібно-напівмісяцевої нестабільності в ньому за допомогою теста Watson [1].

Інструментальне обстеження хворих з гангліоном кистьового суглобу включало рентгенологічні та ультразвукові методи дослідження.

Цінність рентгенологічного методу полягає в можливості об’єктивного підтвердження човноподібно-напівмісяцевої нестабільності та інших кістково-травматичних та деструктивних

змін в кістках кистьового суглобу. При отриманні характерних рентген-ознак човноподібно-напівмісяцевої нестабільності для визначення її ступеня хворому показане виконання МРТ-кистьового суглобу, яке ми вважаємо обов’язковим методом дослідження для пацієнтів з рецидивним гангліоном [1].

Ультразвукове дослідження гангліону кистьового суглобу виконувалось на апараті Logiq P5 з частотою поверхневого датчика 7,5 МГц. Після отримання нативного зображення гангліону визначали наступні ознаки: товщина капсули та її шари, кількість камер і їхній зв’язок

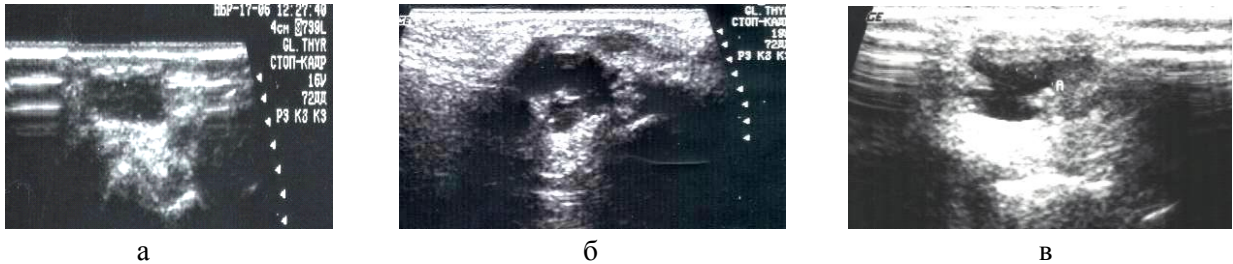
між собою, об'єм та ехогенність вмісту, взаємовідносини гангліону з сухожилковим апаратом та судинами.

Залежно від кількості камер та їхнього співвідношення між собою виділяли три типи утворень (рис. 1):

однокамерний гангліон – утворення, яке має в своїй структурі одну камеру;

багатокамерний ізольований гангліон – утворення, що має в структурі основне та додаткове утворення, що не сполучаються між собою;

багатокамерний неізольований гангліон – утворення, яке має в структурі основне та додаткове утворення, що сполучаються між собою.

Рис. 2. Ультрозвукова картина гангліону кистьового суглобу

Примітка: а – однокамерний гангліон; б – багатокамерний ізольований гангліон; в – багатокамерний неізольований гангліон.

Після завершення клініко-інструментального обстеження 21 (68%) пацієнту проведене консервативне та 10 (32%) оперативне лікування.

Консервативне лікування виконувалось пацієнтам з первинним однокамерним та багатокамерним неізольованим гангліоном кистьового суглобу, що включало в себе пункцію гангліону з УЗ-спотереженням зі встановленням тимчасового ПВХ-катетеру (раціоналізаторська пропозиція №1763 від 06.07.2007 року).

На наш погляд перевагами пункційного методу є:

- 1) візуальний контроль положення голки в порожнині гангліону;
- 2) об'єктивне підтвердження повноцінної евакуації вмісту гангліону;
- 3) можливість встановлення тимчасового ПВХ-катетеру дозволяє відмовитись від малоефективних додаткових пункцій;
- 4) мала травматичність та висока «косметичність» маніпуляції.

Оперативне лікування виконувалось пацієнтам з рецидивним та первинним

багатокамерним ізольованим гангліоном кистьового суглобу в об'ємі гангліонектомії з прошиванням шийки гангліона та пластиком дефекту капсули суглобу.

Оперативний метод лікування гангліону кистьового суглобу дозволяє:

- 1) достовірно усунути патологічний зв'язок гангліона з порожниною кистьового суглобу;
- 2) в повному об'ємі видалити оболонки гангліону, що зменшує ризик розвитку рецидиву захворювання;
- 3) одночасно з гангліонектомією є можливим виконання оперативного втручання щодо усунення проявів нестабільності кистьового суглобу.

З метою покращення результатів лікування нами розроблений анатомо-функційний алгоритм діагностики та лікування, що враховує первинний та рецидивний характер захворювання, наявність клінічних та інструментальних ознак нестабільності кистьового суглобу, характер УЗ-картини гангліону кистьового суглобу (рис. 3, 4).

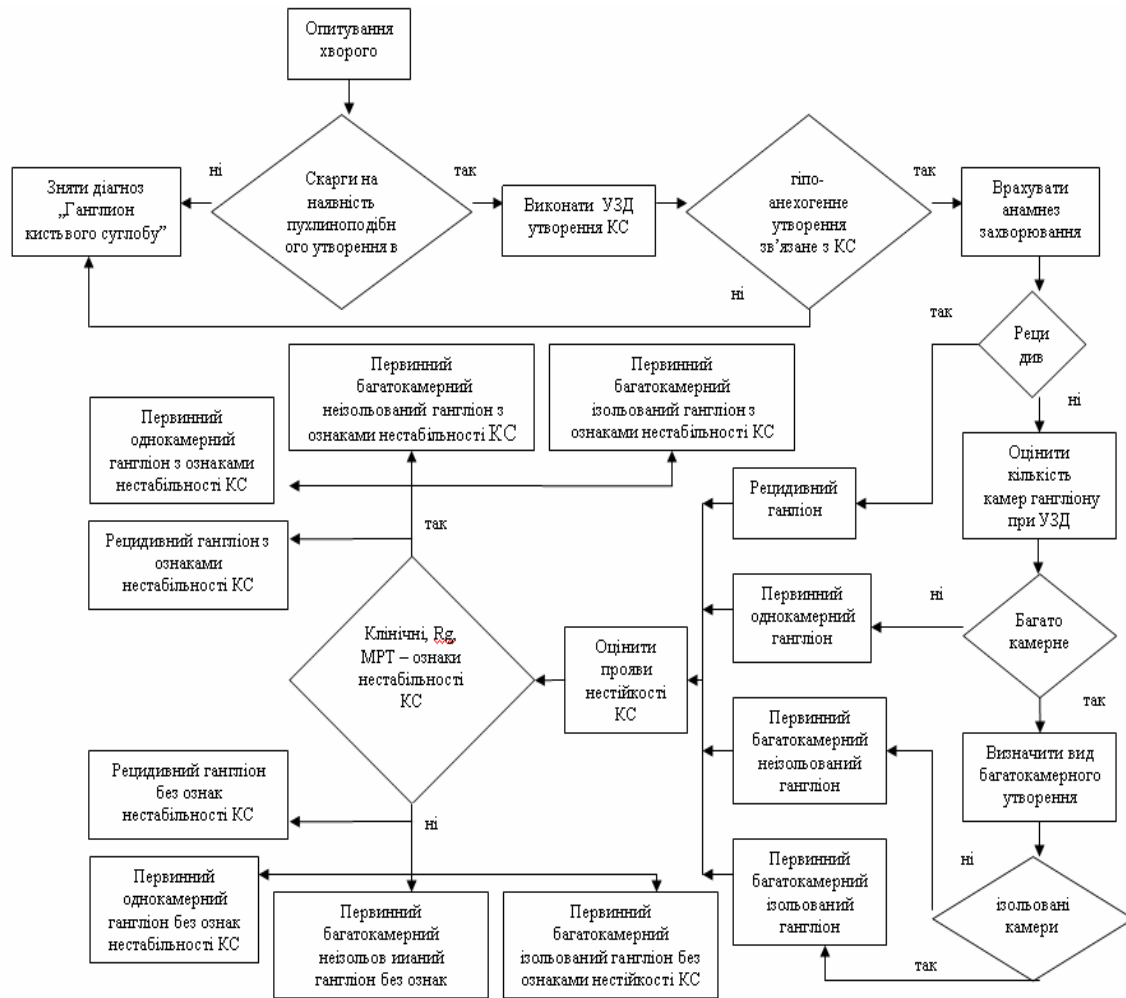

Рис.3. Алгоритм діагностики гангліону кистьового суглобу

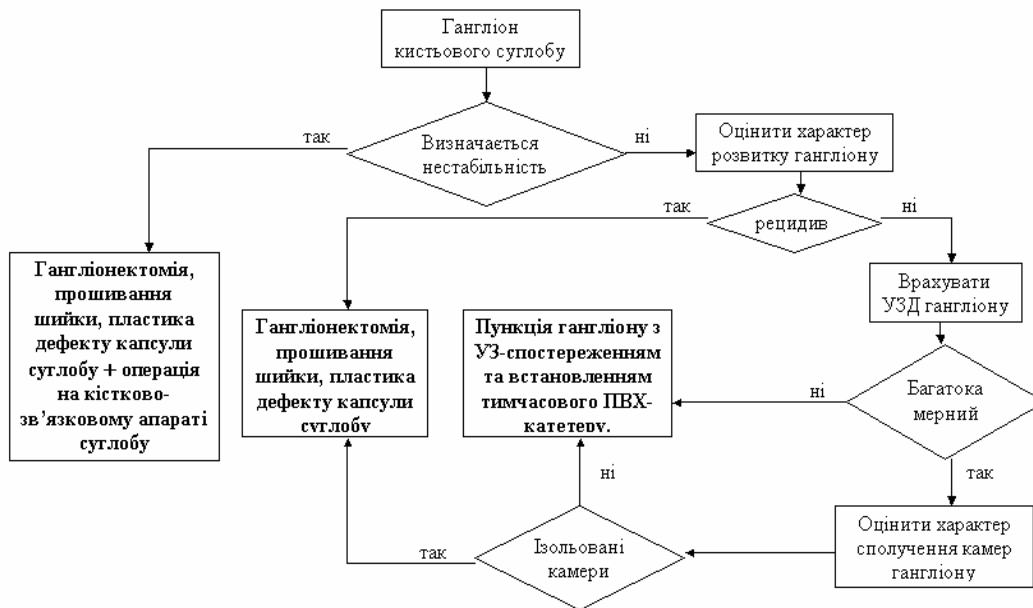

Рис.4. Алгоритм лікування хворих з гангліоном кистьового суглобу

Результати лікування вивчалися методом анкетування пацієнтів та їх повторним оглядом в термін від 2 до 8 місяців післяопераційного періоду.

При огляді ефективність лікування оцінювалась на підставі наступних клініко-інструментальних критеріїв (табл.2).

Таблиця 2

Клініко-інструментальні критерії ефективності лікування

Критерій	Примітка
Інтенсивність больового синдрому	Оцінюється пацієнтом самостійно по візуальній аналоговій шкалі болю (ВАШ). Градація болю визначалась в балах від 0 до 10 балів: немає болю – 0 балів; незначний біль – від 0 до 3 балів; біль помірного характеру – від 3 до 6 балів; виражений больовий синдром – від 6 балів і вище.
Сонографія кистьового суглобу	Виконувалася поверхневим датчиком з частотою 5 МГц із метою достовірного підтвердження наявності або відсутності рецидиву захворювання.
Амплітуда рухів в кистьовому суглобі	Згинання, розгинання, променево і ліктьову девіацію визначали транспортром Kanavel, ведучи відлік від нейтрального нульового положення. Різницю в об'ємі руху до і після лікування розраховували в процентному відношенні, приймаючи амплітуду рухів до маніпуляції за 100%.
Сила захвату кисті	Сила захвату кисті визначалася за допомогою динамометра Коліна, приймаючи максимальну силу до маніпуляції за 100% і оцінюючи ступінь її зміни в процентному відношенні до і після закінчення лікування.

Результати дослідження та їх обговорення. З 31 хворого, що були проліковані з приводу гангліону кистьового суглобу повторно оглянуті 28 (93%) пацієнтів. Оцінка стану хворих відповідно до запропонованих клініко-

інструментальних критеріїв дозволила нам визначити добрий, задовільний, незадовільний результати лікування (табл. 3). Результати лікування на основі розробленого алгоритму лікування представлені в табл. 4.

Таблиця 3

Оцінка стану хворих відповідно до запропонованих клініко-інструментальних критеріїв

	добрий	задовільний	незадовільний
Сонографія кистьового суглобу	відсутні дані за рецидив захворювання	відсутні дані за рецидив захворювання;	підтверджений рецидив гангліону
Амплітуда рухів кистьового суглобу	амплітуда рухів у КС без обмежень, або є незначне або помірне її обмеження при тенденції до збільшення;	незначне та помірне обмеження амплітуди руху;	значне і помірне обмеження амплітуди руху після закінчення лікування;
Інтенсивність больового синдрому (за візуальною аналоговою шкалою - ВАШ)	больовий синдром відсутній або носить незначний характер (від 0 до 3 см ВАШ);	інтенсивність больового синдрому від 3 до 6 см ВАШ;	виражений больовий синдром (6 см і більш ВАШ);
Сила захвату кисті	визначається збільшення сили захвату кисті, або збереження її на попередньому рівні;	сила відповідає вихідному рівневі або незначно знижена, що дозволяє зберегти звичну побутову або професійну діяльність	сила знижена, що вимагає зміни звичної побутової або професійної діяльності пацієнта;

Таблиця 4

Розподіл хворих по групах відповідно до типу гангліона

Тип гангліону	<i>Консервативне лікування</i>		<i>Оперативне лікування</i>		<i>Всього</i>
	<i>первинний</i>	<i>Багатоока-мерний</i>	<i>Багатоока-мерний</i>	<i>Рецидив-ний</i>	
Результат	<i>однок-мерний</i>	<i>неізолюваний</i>	<i>ізолюваний</i>		
Добрий	12	3	1	1	17
Задовільний	0	2	2	3	7
Незадовіль-ний	1	2	0	1	4
Всього	13	7	3	5	28

З таблиці видно, що добрий результат виявлений у 17 (67%) пацієнтів, які були проліковані консервативним методом у 15 (85%) випадках та у 2 (15%) хворих, що були оперовані. У всіх хворих при контрольному УЗ-дослідженні ознак рецидиву захворювання не виявлено. Амплітуда рухів в кистьовому

суглобі в повному об'ємі. Інтенсивність больового синдрому не перевищувала 3 балів: у хворих, що лікувались консервативно склала 1,4 см ВАШ, оперативно – 2,5 см ВАШ. При проведенні динамометрії у 6 (21 %) пацієнтів визначається збільшення сили захвату кисті в середньому на 12%.

Задовільний результат визначений у 7 (25 %) пацієнтів, що пов'язане з обмеженням об'єму рухів незначного у 4-х (57%) та помірного 3 (43%) характеру на фоні відсутності рецидиву захворювання. В одному випадку (14%) помірне обмеження об'єму рухів супроводжувалось больовим синдромом помірного характеру, що дорівнювало 4 балам ВАШ.

Незадовільний результат визначений у 4 (14%) хворих в зв'язку з розвитком рецидиву захворювання після консервативного лікування у 3 (75%) та оперативного в 1 (25%) випадку.

В зв'язку з малою кількістю хворих, що були проліковані за розробленим анатомо-функціональним алгоритмом, не було

можливості достовірно порівняти отримані результати, але звертає на себе увагу кращий результат лікування після пункції гангліону з УЗ-спотереженням зі встановленням тимчасового ПВХ-катетеру.

Висновки

1. Гангліон кистьового суглобу найбільш часто зустрічається у пацієнтів молодого та працездатного віку (81%).

2. Основними методами діагностики гангліону кистьового суглобу є клінічний, ультразвуковий та МРТ-метод дослідження.

3. Розроблений алгоритм обстеження та лікування хворих з гангліоном кистьового суглобу враховує особливості розвитку захворювання, його перебіг, результати клінічного та сучасних інструментальних методів обстеження.

Література

1. Голубев И.О. Хирургия кисти и карпальная нестабильность // Избранные вопросы пластической хирургии. – 2001. – Т. 1. № 8. – 52 с.: ил.
2. МакНелли Ю.. Ультразвуковые исследования костно-мышечной системы. – М.: Видар, 2007. – 142 с.
3. Сорока Н.Ф., Ягур В.Е. Клиническое исследование суставов при ревматических заболеваниях. – Беларусь, 2003.- С. 418

4. Сажин В.П., Коновалов А.С. Лечение ганглиев и гигром в поликлинике // Амбулаторная хирургия.- 2004.-№1-2.-С. 76-77.
5. Burke FD, Melikyan EY et al. Primary care referral protocol for wrist ganglia. Postgrad Med J. – 2003; P.329-31.
6. Holm C., Pandey S. Treatment of ganglia of the hand and wrist with aspiration and injection//Hand.- 2003.-Vol.5-P.63-68.

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Заруцький Я.Л.